σκεία ή σε άλλη θρησκευτική ή φιλοσοφική δοξασία, στο πλαίσιο των εμπορικών δραστηριοτήτων που ασκεί αυτή η κοινότητα, στο μέτρο που οι χορηγούμενες από την κοινότητα στα μέλη της παροχές μπορούν να θεωρηθούν ως το έμμεσο αντάλλαγμα πραγματικών και γνησίων δραστηριοτήτων.

2. Τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν αφορούν την κατάσταση υπηκόου κράτους μέλους, ο οποίος μεταβαίνει στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και εγκαθιστά εκεί την κύρια κατοικία του, για να παράσχει εκεί τις υπηρεσίες του, ή για να επωφεληθεί εκεί της παροχής υπηρεσιών επ' αόριστον.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ
στην υπόθεση 196/87 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. *Νομικό πλαίσιο*

α) *Εθνική νομοθεσία*

Στις Κάτω Χώρες, δυνάμει του άρθρου 91, παράγραφος 1, initio και υπό α), του *Vreemdelingenbesluit* (διατάγματος περί αλλοδαπών) της 19ης Σεπτεμβρίου 1966, Stbl. 387, θεωρείται ως δικαιούχος υπήκοος ΕΟΚ, ο αλλοδαπός υπήκοος κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ο οποίος διαμένει ή μεταβαίνει στο ολλανδικό έδαφος, είτε για να ασκήσει εκεί δραστηριότητα, μισθωτή ή μη μισθωτή, είτε υπό την ιδιότητα του αποδέκτη υπηρεσιών. Αυτή η διάταξη συνιστά παρέκκλιση από τους γενικούς κανόνες εφαρμογής σε σχέση με την πολιτική παροχής αδείας διαμονής σε αλλοδαπούς, που ακολουθείται βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 5, του *Vreemdelingenwet* (νόμου περί των αλλοδαπών) της 13ης Ιανουαρίου 1965, Stbl. 40, δηλαδή ότι μπορεί να απορριφθεί η αίτηση χορηγήσεως αδείας διαμονής για λόγους γενικού συμφέροντος.

Το κεφάλαιο B4, παράγραφος 3.3.1., του *Vreemdelingencirculaire* (εγκυκλίου περί των αλλοδαπών) 1982, που είχε εφαρμογή κατά την έκδοση της επίδικης απόφασης, έχει ως εξής:

« Στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών, οι υπήκοοι των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έχουν το δικαίωμα να μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος και να διαμένουν εκεί προς το σκοπό να παράσχουν ή να αποδεχθούν υπηρεσία, διατηρώντας ωστόσο — αντιθέτως προς την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και προς το δικαίωμα εγκαταστάσεως των αυτοαπαχο-

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

λουμένων — την κύρια εγκατάστασή τους σε άλλη χώρα της Κοινότητας.

Παραδείγματα:

— ο τεχνικός που μεταβαίνει για να εγκαταστήσει μια μηχανή·

— ο δικηγόρος ο οποίος, εντελλόμενος προς το σκοπό αυτό, μεταβαίνει για να δώσει συμβουλή·

— αντιστρόφως, η μετάβαση για να ζητηθεί συμβουλή ολλανδού δικηγόρου ή εμπειρογνώμονα. »

β) *Σχετικές κοινοτικές διατάξεις*

Η δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 73/148 περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των υπηκόων των κρατών μελών στο εσωτερικό της Κοινότητος στον τομέα της εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 144 και επ.) διευκρινίζει:

« ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως δύναται να πραγματοποιηθεί πλήρως μόνο αν αναγνωρίζεται το δικαίωμα μόνιμης διαμονής στα πρόσωπα που πρόκειται να κάνουν χρήση της ελευθερίας αυτής· ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών συνεπάγεται την εξασφάλιση στον παρέχοντα τις υπηρεσίες και στον αποδέκτη αυτών δικαιώματος διαμονής κατά τη διάρκεια της παροχής των υπηρεσιών ».

Το άρθρο 1, παράγραφος 1, υπό α) και β), ορίζει ότι:

« 1. Τα κράτη μέλη καταργούν, υπό τους όρους που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, τους περιορισμούς στη διακίνηση και τη διαμονή:

α) των υπηκόων ενός κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένοι ή επιθυμούν να εγκατασταθούν σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να ασκήσουν μη μισθωτή δραστηριότητα, ή επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στο κράτος αυτό·

β) των υπηκόων των κρατών μελών που επιθυμούν να μεταβούν σε άλλο κράτος μέλος ως αποδέκτες παροχής υπηρεσιών. »

2. *Το ιστορικό της κυρίας υποθέσεως*

Ο Steymann, γερμανός υπήκοος και υδραυλικός το επάγγελμα, μετέβη στις Κάτω Χώρες στις αρχές του έτους 1983 όπου άσκησε, επί μικρή περίοδο, το επάγγελμά του στο Άμστερνταμ μέσω γραφείου εξευρέσεως προσωρινής εργασίας, μετά ταύτα δε κατέστη μέλος της ενώσεως « De Stad Rajneesh Neo-Sannyas Commune » (στο εξής: κοινότητα Bhagwan). Η εν λόγω κοινότητα έχει, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του καταστατικού της, ως σκοπό:

« να είναι θρησκευτική κοινότητα (néo-)sannyasins (και υπό την ιδιότητα αυτή να αποτελέσει παράδειγμα) της οποίας η ζωή καθοδηγείται από όλες τις απόψεις από τη θρησκευτική δοξασία και οπτασία του Bhagwan Shree Rajneesh και να προωθήσει, έτσι, αποτελεσματικά την εν λόγω θρησκευτική δοξασία ».

Το άρθρο 2, παράγραφος 2, του ιδίου κανονισμού διευκρινίζει ότι:

« Τα μέλη της κοινότητας διάγουν κοινοτική ζωή με κοινοτικά οικονομικά μέσα και απασχολούνται για την κοινή τους συντήρηση σε όλες τις επιτρεπόμενες από το νόμο δραστηριότητες που επιτρέπουν στην κοινότητα να συστήσει κοινότητα ανεξάρτητης οικονομικής ζωής. »

Κατά το άρθρο 17 του εν λόγω καταστατικού:

« Τα μέλη έχουν την υποχρέωση να συμμετέχουν στη ζωή της κοινότητας με τρόπο θετικό και ολοκληρωτικό. »

Το άρθρο 24 του καταστατικού της κοινότητας ορίζει ότι:

« Η κοινότητα παρέχει στα μέλη ιματισμό, διατροφή, στέγαση, ιατρική περίθαλψη και λοιπά αγαθά και υπηρεσίες που ευλόγως είναι απαραίτητα γι' αυτά, περιλαμβανομένου επιπλέον χρηματικού ποσού που είναι αναγκαίο για κάθε ατομικό μέλος προς πληρωμή των φόρων του και εκπλήρωση της υποχρεώσεως που απορρέει από τη συμμετοχή στην αναφερόμενη στο άρθρο 8 κανονιστική ρύθμιση. Ο καθορισμός της φύσεως, του ποσού, της ποιότητας, και της ποσότητας αυτών των "βασικών παροχών" ανήκει στην αρμοδιότητα του διοικητικού συμβουλίου που θα επιδιώκει, σε κάθε ευκαιρία, την επίτευξη της υποχρεώσεως παροχής αυτών των βασικών υπηρεσιών και της υποχρεώσεως φροντισμένης προωθήσεως των συμφερόντων της κοινότητας, δηλαδή του κοινού ταμείου.

Αυτές οι βασικές παροχές εξαρτώνται αποκλειστικά από τη συμμετοχή και δεν συνδέονται με την παρεχόμενη από το μέλος εργασία ούτε από οποιοδήποτε άλλο τρόπο με τον οποίο συμβάλλει στο σύνολο. »

Ο Steymann, αφού πέτυχε πολλές φορές άδεια προσωρινής διαμονής (τριών μηνών) για να αναζητήσει απασχόληση, ζήτησε από τις ολλανδικές αρχές, στις 28 Αυγούστου 1984 άδεια διαμονής για να ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα. Το Staatssecretaris van Justitie εξέλαβε αυτή την αίτηση ως αίτηση χορηγήσεως αδείας διαμονής υπό την ιδιότητα μέλους της κοινότητας Bhagwan και, συνεπώς, την απέρριψε, με την αιτιολογία ότι δεν ασκούσε μισθωτή δραστηριότητα και δεν διέθετε τα απαραίτητα μέσα για να ανταποκριθεί στις ανάγκες του, κατά την έννοια του πραναφερθέντος *Vreemdelingenwet*. Ο Steymann προσέφυγε κατ' αυτής της αποφάσεως ενώπιον του Raad van State.

Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, κατά τη διαδικασία αναθεωρήσεως, ο Steymann εγκατέλειψε τους ισχυρισμούς του, κατά τους οποίους οι δραστηριότητες που ασκούσε στην κοινότητα Bhagwan μπορούσαν να εξομοιωθούν είτε με μισθωτή εργασία είτε με μη μισθωτή απασχόληση· στηρίχθηκε αποκλειστικά στο δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Φαίνεται ότι ο Steymann επικαλέστηκε την ιδιότητα τόσο του δικαιούχου ορισμένων υπηρεσιών της κοινότητας Bhagwan, όσο και του παρέχοντος υπηρεσίες, υποστηρίζοντας ότι πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί ως δικαιούχος υπήκοος ΕΟΚ, κατά την έννοια του άρθρου 91, παράγραφος 1, της ολλανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως με το δικαίωμα να αποκτήσει την άδεια διαμονής στις Κάτω Χώρες.

Κατά τον Steymann, οι παρεχόμενες από την κοινότητα Bhagwan υπηρεσίες συνίστανται, μεταξύ άλλων, σε ορισμένες βασικές προμήθειες, όπως η διατροφή, η στέγαση και ο ιματισμός, η άδεια συμμετοχής στην κοινότητα και απολαβής επί ίσης βάσεως των αποτελεσμάτων των υλικών δραστηριοτήτων της ενώσεως· οι υπηρεσίες, οι παρεχόμενες σε αντάλλαγμα από τον Steymann προς την ένωση, συνίστανται σε

ορισμένες υδραυλικές εργασίες στο κτίριο της ενώσεως, σε γενικές οικοκυρικές δραστηριότητες και στη συνεργασία στην εξωτερική οικονομική δραστηριότητα της κοινότητας (για παράδειγμα, η απασχόληση, μεταξύ άλλων, στο « Zorba the Buddha Rajneesh Disco and Lounge », στο « Rajneesh Cleaning Service » ή στο « Rajneesh Buddhafield Transport », που όλα ανήκουν στην κοινότητα Bhagwan).

3. *Προδικαστικά ερωτήματα*

Το Raad van State, παρόλον ότι δεν αποκλείει ότι πρόκειται στην πραγματικότητα περί της ελευθερίας εγκαταστάσεως, θεώρησε ότι ορισμένα ζητήματα τίθενται όσον αφορά την έννοια της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά το κοινοτικό δίκαιο. Αποφάσισε, επομένως, με Διάταξη της 3ης Ιουνίου 1987, να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Υφίσταται οικονομική δραστηριότητα ή υπηρεσία, κατά την έννοια της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, όταν πρόκειται περί δραστηριοτήτων που συνίστανται στην — και συγχέονται παντελώς με — τη συμμετοχή σε κοινότητα η οποία στηρίζεται σε θρησκεία ή σε άλλη θρησκευτική ή φιλοσοφική δοξασία και στην τήρηση των αρχών που απορρέουν από αυτήν και έχουν ως αντικείμενο την αμοιβαία παροχή ορισμένων ωφελημάτων;

2) Έχουν τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης ΕΟΚ την έννοια ότι δεν πρέπει να γίνεται λόγος περί παροχής υπηρεσιών, κατά την έννοια της εν λόγω Συνθήκης, όταν ένας υπήκοος κράτους μέλους μεταβαίνει στο έδαφος άλλου κράτους μέλους για να διαμείνει εκεί επί αόριστη διάρκεια — εγκαθιστώντας, μ' αυτή του την ενέργεια, την κύρια κατοικία του σ' αυτό το άλλο κράτος μέλος —, ενώ χρονικός περιορισμός αυτής της διαμονής δεν προκύπτει ούτε από τη φύση των παρεχόμενων υπηρεσιών;

3) Έχουν τα προαναφερθέντα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης την έννοια ότι δεν πρέπει να γίνεται λόγος περί αποδοχής υπηρεσιών κατά την έννοια της εν λόγω Συνθήκης όταν ένας υπήκοος κράτους μέλους μεταβαίνει στο έδαφος άλλου κράτους μέλους για να διαμείνει εκεί επί αόριστη διάρκεια — καθιστώντας, μ' αυτή του την ενέργεια, την κύρια κατοικία του σ' αυτό το άλλο κράτος μέλος —, ενώ χρονικός περιορισμός αυτής της διαμονής δεν προκύπτει ούτε από τη φύση των υπηρεσιών των οποίων είναι αποδέκτης; »

4. *Παρατηρήσεις του παραπέμποντος δικαστηρίου*

Το Raad van State, παραπέμποντας στην εκδοθείσα στις 3 Ιουλίου 1986 (66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121) απόφαση, παρατηρεί ότι ο Steymann δεν συγκεντρώνει το ουσιώδες χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας, δηλαδή δεν παρέχει, επί ορισμένο χρονικό διάστημα, υπέρ άλλου προσώπου και υπό τη διεύθυνση αυτού, παροχές σε αντάλλαγμα των οποίων εισπράττει αμοιβή. Το εθνικό δικαστήριο χαρακτηρίζει την παροχή ορισμένων παροχών, οι οποίες δεν καθορίζονται εκ των προτέρων, αλλά κατόπιν συμφωνίας με τα άλλα μέλη της κοινότητας, ανάλογα με τις περιστάσεις, μάλλον ως προκύπτουσα από τη διαβίωση στους κόλπους της κοινότητας, από την οποία ο Steymann μπορεί να αποσυρθεί σε οποιαδήποτε στιγμή.

5. *Διαδικασία*

Η Διάταξη περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου τις 24 Ιουνίου 1987.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του οργανισμού (ΕΟΚ) του Δικαστηρίου, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις η ολλανδική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον E. F. Jacobs, γενικό γραμματέα του Υπουργείου Εξωτερικών, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από το νομικό της σύμβουλο, E. Lasnet και τον P. J. Kuyper, μέλος της νομικής της υπηρεσίας.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να αναθέσει την υπόθεση στο έκτο τμήμα και να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

II — Περίληψη των γραπτών παρατηρήσεων που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

1. *Επί του πρώτου ερωτήματος*

α) Κατά την *ολλανδική κυβέρνηση*, ο οικονομικός χαρακτήρας δραστηριοτήτων, όπως οι αναφερόμενες από το παραπέμπον δικαστήριο στο πρώτο του προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να προκύπτει από τη φύση του συνόλου της σχέσεως στο πλαίσιο της οποίας ασκούνται οι δραστηριότητες, ήτοι οι αντίστοιχες υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή τη σχέση πρέπει να αναλύονται σε υλικές παροχές και αντιπαροχές. Αναφέρει, ως παράδειγμα, ότι, στο πλαίσιο των συνεταιρισμών ή των εταιριών αλληλασφαλίσεως που συνιστούνται υπό τη μορφή ενώσεως, τα μέλη μπορούν να ασκούν οικονομικές δραστηριότητες διότι το σύνολο της οργανώσεως στηρίζεται επί οικονομικών αιτίων και η προσχώρηση αποβλέπει σ' αυτούς τους στόχους. Όμως, η ολλανδική κυβέρνηση διακρίνει σαφώς αυτό το πλαίσιο από το πλαίσιο που συνιστάται με την προσχώρηση στην κοινότητα Bhagwan. Υποστηρίζει ότι αυτή η τελευταία προσχώρηση δεν εμπίπτει στο πλαίσιο σχέσεως οικονομικής φύσεως, ακόμη και αν η ιδιότητα του μέλους συνεπάγεται ηθικές ή νομικές υποχρεώσεις παροχής εργασίας και εξασφαλίσεως « της διατροφής »· αντιθέτως, στηρίζεται σε αντίληψη περί της ζωής που περιλαμβάνει την υποχρέωση — δήθεν — « εκτελέσεως ορισμένων θρησκευτικών καθηκόντων ». Η συμμετοχή σε μία τέτοια κοινότητα δεν μπορεί, συνεπώς, να θεωρείται ως οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια της Συνθήκης.

β) Αντιθέτως, η *Επιτροπή* θεωρεί ότι τα μέλη μιας κοινότητας, όπως η κοινότητα Bhagwan, μπορούν να ασκούν οικονομικές δραστηριότητες κατά την έννοια της Συνθήκης, υπό τον όρο οι κανόνες της εν λόγω κοινότητας να περιλαμβάνουν ακριβείς οδηγίες ως προς την απασχόληση των μελών και να πρόκειται περί πραγματικών δραστηριοτήτων. Αυτές οι προϋποθέσεις πληρούνται στην υπό κρίση υπόθεση· πράγματι, η κατάσταση του Steymann δεν είναι διαφορετική, για παράδειγμα, από την κατάσταση μοναχού-τεχνίτη επιφορτισμένου σ' ένα μοναστήρι του Τάγματος των Τραππιστών με τη συντήρηση των βαρελιών για τη ζύμωση του ζύθου.

Επιπλέον, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι δραστηριότητες μπορούν να θεωρηθούν ως μισθωτές δραστηριότητες, κατά την έννοια του άρθρου 48 της Συνθήκης. Πράγματι, ένα μέλος της Κοινότητας Bhagwan συγκεντρώνει στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη σχέση εργασίας, τα αναφερόμενα από το Δικαστήριο στην απόφαση της 3ης Ιουλίου 1986 (66/85, Lawrie-Blum, που προαναφέρθηκε). Η σχέση εργασίας, στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να εξομοιωθεί ιδίως με σύμβαση εργασίας αορίστου διαρκείας, ήτοι της διαρκείας της διαμονής στους κόλπους της κοινότητας. Δεύτερον, η Επιτροπή

ισχυρίζεται ότι, η αναφορά στους κανόνες διαβιώσεως της κοινότητας συνεπάγεται την ύπαρξη ορισμένης υποτελείας των μελών της κοινότητας στο σύνολο της κοινότητας. Τέλος, πρόκειται περί παροχών παρεχομένων έναντι ορισμένης αμοιβής· μικρή έχει σημασία, σχετικώς, το ότι η αμοιβή είναι μικρή ή κατώτερη της ελαχίστης αμοιβής που έχει ορίσει το εν λόγω κράτος (βλέπε αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 1982, 53/81, Levin, Συλλογή 1982, σ. 1035, και της 3ης Ιουνίου 1986, 139/85, Kempf, Συλλογή 1986, σ. 1741).

Επικουρικώς, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο Steymann, ιδίως όσον αφορά τις δραστηριότητες του ως υδραυλικού, μπορεί ενδεχομένως να θεωρηθεί ως αυτοαπασχολούμενος, ο οποίος ασκεί μη μισθωτή δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 52 της Συνθήκης, αν ικανοποιεί τις προϋποθέσεις εγκαταστάσεως και ασκήσεως του επαγγέλματος που επιβάλλει η ολλανδική νομοθεσία.

2. *Επί του δευτέρου ερωτήματος*

Η *ολλανδική κυβέρνηση* και η *Επιτροπή* υποστηρίζουν αμφότερες ότι η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να είναι καταφατική.

α) Κατά την *ολλανδική κυβέρνηση*, η προσχώρηση σε θρησκευτικές κοινότητες, ή σε κοινότητες που υποστηρίζουν ορισμένη αντίληψη ζωής, δεν μπορεί να θεωρείται ως παροχή υπηρεσιών παρεχομένων συνήθως έναντι αμοιβής, λόγω της φύσεως αυτών των κοινοτήτων. Επιπλέον, θεωρεί ότι οι επίμαχες δραστηριότητες δεν παρέχονται από υπήκοο κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένος σε κράτος της Κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής και, συνεπώς, δεν μπορεί να γίνεται λόγος περί παροχής υπηρεσιών βάσει των άρθρων 59 και 60 (βλέπε απόφαση της 10ης Μαρτίου 1980, Debauve, 52/79, Rec. 1980, σ. 833).

β) Η *Επιτροπή* θεωρεί ότι τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης δεν έχουν εφαρμογή, λαμβανομένων υπόψη των περιγραφομένων στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα περιστάσεων: αόριστη διάρκεια της αντιμετωπιζόμενης διαμονής και έλλειψη παροχής υπηρεσιών από υπήκοο κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένος σε κράτος της Κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.

3. *Επί του τρίτου ερωτήματος*

Η *ολλανδική κυβέρνηση* και η *Επιτροπή* προτείνουν αμφότερες να δοθεί στο τρίτο ερώτημα η απάντηση ότι μια κατάσταση όπως η αναφερομένη από το εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να αφορά το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών, κατά την έννοια των άρθρων 59 και 60 της Συνθήκης ΕΟΚ.

α) Κατά την *ολλανδική κυβέρνηση*, η παροχή υπηρεσιών δεν συνιστάται ακόμη όταν ο ενδιαφερόμενος δικαιούχος εγκαθιστά την κύρια κατοικία του για αόριστη διάρκεια σε άλλο κράτος μέλος από το κράτος όπου παρέχεται η παροχή· η υπηκοότητα του αποδέκτη των υπηρεσιών δεν μπορεί να θεωρηθεί, σχετικώς, ως ουσιώδες στοιχείο.

β) Η *Επιτροπή* διευκρινίζει ότι ο δικαιούχος υπηρεσιών, ο οποίος δεν μετακινείται στο εσωτερικό της Κοινότητας για να τις αποδεχθεί, δεν μπορεί να αντλήσει από τη Συνθήκη αυτόνομα δικαιώματα υπό την ιδιότητα του αποδέκτη υπηρεσιών, τουλάχιστον όταν αυτές οι υπηρεσίες δεν περιλαμβάνουν κανένα στοιχείο παροχής υπηρεσιών από υπήκοο κράτους μέλους εγκατεστημένο σε κράτος της κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής (βλέπε απόφαση της 10ης Μαρτίου 1980, Debauve, 52/79, που προαναφέρθηκε).

T. F. O'Higgins
εισηγητής δικαστής